

Спеціалізованій вченій раді Д 71.831.02
Подільського державного аграрно-
технічного університету

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ЖАДЬКА КОСТЯНТИНА СТЕПАНОВИЧА на дисертаційну роботу
Кравченка Миколи Володимировича «Інноваційно-інвестиційне
забезпечення економічної безпеки аграрного сектору», подану на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 –
економіка та управління національним господарством**

Актуальність, обраної теми дослідження та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт. В сучасних умовах інноваційно-інвестиційне забезпечення економіки аграрного сектору тісно пов'язане зі здатністю продуктової безпеки та можливостями управляти ризиками. Сучасні умови господарювання, які характеризуються високим динамізмом бізнес-середовища, поглибленням глобалізації, зростанням ролі цифрових технологій, поширенням пандемії, змінюють структурні чинники успіху діяльності і умови управління національним господарством. У цьому зв'язку перед вченими і практиками встає актуальна науково-прикладна проблема забезпечення ефективної системи економічної безпеки аграрного сектору.

За таких умов існування та подальший розвиток аграрного сектора економіки неможливий без формування належного рівня економічної безпеки на основі інноваційно-інвестиційного забезпечення. Її системний вплив поєднує в собі не тільки співвідношення дії макроекономічних факторів, а також і мікроекономічних. Економічна безпека поєднує в собі організаційно-економічне

та фінансове забезпечення розвитку аграрного сектору, його ресурсну, кадрову та екологічну складові. Саме тому, ґрунтовне наукове дослідження проблем забезпечення економічної безпеки та формування системи її показників з метою розвитку аграрного сектору є необхідністю сьогодення і підтверджує актуальність проведених досліджень. Дисертаційне дослідження виконано згідно з тематичним планом науково-дослідних робіт Дніпровського державного аграрно-економічного університету за темою: «Організаційно-методичні засади обліку, звітності і контролю у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» (номер державної реєстрації 0116U003135), в межах якої автором запропоновано розроблену Концепцію покращення інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора, методи нейтралізації ризиків в управлінні економічною безпекою аграрного сектора та сформовано модель інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що опонована дисертаційна робота вирішує проблемні питання, які є досить актуальними для економіки та управління національним господарством, має тісний зв'язок з науковими програмами, темами, планами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків і рекомендацій дисертації. Відповідно до обраного напрямку досліджень, здобувачем сформульовано мету – розробка теоретико-методологічних положень та науково-практичних рекомендацій щодо обґрунтування інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора в умовах зростання ризиків і невизначеності, реалізація яких забезпечує досягнення мети та відповідних прикладних результатів, визначено об'єкт та предмет дослідження.

Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується використанням в роботі широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що відповідає предмету та об'єкту дослідження таких як методи аналізу і синтезу, логічного узагальнення, методи індукції та дедукції щодо визначення сутності та змісту економічних понять економічна безпека, економічної безпеки

аграрного сектора, загроза, інноваційно-інвестиційне забезпечення, факторний і метод порівнянь для виокремлення і класифікації загроз та факторів впливу на економічну безпеку аграрного сектору, а також економіко-статистичні, графічні, методи абсолютних і відносних величин, графо аналітичні, аналізу та декомпозиції, узагальнюючих характеристик для порівняння та визначення тенденцій розвитку аграрного сектору, аналізу інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного сектору як основи забезпечення економічної безпеки, структурно-функціонального аналізу, системного підходу та моделювання щодо визначення концептуальних основ та окреслення моделі інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора.

Об'єктивність результатів дослідження підтверджується використанням офіційних статистичних матеріалів. Достовірність вирішення поставлених наукових завдань підтверджується тим, що проведені дослідження здійснено з використанням нормативно-правових документів, аналітичних публікацій, інформаційних ресурсів мережі Інтернет.

Належна апробація теоретико-прикладних розробок на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, результативне впровадження авторських розробок в освітньому процесі та аграрному секторі є підтвердженням достовірності й обґрунтованості отриманих результатів та пропозицій наукової новизни.

Дисертація завершується загальними висновками, які відображають найбільш суттєві здобутки автора у відповідності до поставлених завдань.

Таким чином, вищезазначене дозволяє констатувати, що викладені в дисертаційному дослідженні розробки, висновки, пропозиції та рекомендації відзначаються комплексним характером, логічністю і системністю подання, мають достатній рівень обґрунтованості і достовірності.

Наукова новина отриманих результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дало змогу виокремити елементи наукової новизни у сформульованих автором положеннях дисертаційної роботи. До найбільш важливих результатів можна віднести такі наукові положення:

- визначено змістовне наповнення поняття "економічна безпека аграрного сектору" як сукупність взаємопов'язаних систем безпеки, які відображають забезпечення належних умов сталого розвитку аграрного виробництва при найбільш ефективному використанню ресурсів, стійкий до внутрішніх та зовнішніх загроз стан агровиробників, здатність їх реалізовувати власні економічні інтереси, ефективно функціонувати в умовах господарських ризиків в контексті досягнення конкурентоспроможності, що гарантуватиме забезпечення продовольчої безпеки, стимулюватиме розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формуватиме соціально-економічні основи розвитку сільських територій (п.1.1, с. 40-47 дисертації);

- сформовано концептуальну модель зміцнення економічної безпеки аграрного сектору «Мультиплікатор доданої вартості 2+», зміст якої полягає у створенні інтегрованих агропродовольчих ланцюгів доданої вартості, що ґрунтуються на основі дворівневого механізму мультиплікації економічного ефекту через створення доданої вартості на основі підвищення рівня продуктивності (на першому рівні) та розширення економічних функцій вздовж ланцюга доданої вартості (на другому рівні) (п.5.2, с. 360-365 дисертації);

- розроблено комплексну модель інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки розвитку аграрного сектору на засадах кліматично оптимізованого сільського господарства, яка одночасно сприятиме зростанню продуктивності в аграрному секторі, зміцненню стійкості до ризиків природно-кліматичних змін та залученню інноваційних механізмів фінансування (п.5.3, с.397-404 дисертації);

- методику виокремлення складових економічної безпеки аграрного сектору, зокрема виробничо-інформаційну, ресурсно-технологічну, фінансово-економічну, інвестиційно-інноваційну, ринкову, соціальну та екологічну (п.1.2, с.65-76 дисертації);

- механізм забезпечення економічної безпеки аграрного сектору, який на відміну від загально відомих визначає суб'єкти, які впливають на процес забезпечення належного рівня економічної безпеки, види діяльності суб'єктів

господарювання та їх ресурси (фінансові, матеріально-технічні, трудові, земельні) як об'єкти економічної безпеки аграрного сектору, враховує інструменти виявлення загроз економічній безпеці, усунення загроз, яким важко протистояти, проектування ймовірних загроз та заходи їх запобігання, що дозволить вчасно реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, сприяти забезпеченню стабільності в майбутньому (п.1.1, с. 34-55 дисертації);

- методику використання регресійних моделей для оцінки факторів впливу на вибір методів нейтралізації ризиків в управлінні економічною безпекою аграрного сектору з використанням багатовимірної пробіт-моделі; (п.5.2, с. 347-355 дисертації);

- методологію кластерного аналізу із подальшим визначенням сильних та слабких сторін кожного окремого кластеру, що на відміну від загальновідомих, із використанням методу картографування результатів кластеризації, дало можливість виділити 5 основних кластерів; (п.5.2, п.5.3, с. 347-398 дисертації);

- механізм сприяння та залучення інвестицій в аграрний сектор економіки, що на відміну від уже існуючих механізмів передбачає впровадження стратегії кліматично оптимізованого сільського господарства; (п.1.1, с. 34-55 дисертації);

- методика оцінки рівня економічної безпеки аграрного сектору та його прогнозування, на основі визначення інтегрального оцінювання стану розвитку та безпеки (п.2.3, с. 145-165 дисертації);

- механізм інтеграції впровадження інноваційних технологій в аграрне виробництво за напрямками виробничо-технологічним, організаційно-управлінським, селекційно-генетичним, економічним та соціально-екологічним в умовах несприятливого інвестиційного середовища в Україні; (п.3.2, с. 169-205 дисертації);

- проектування параметричних профілів впровадження та адаптації методів нейтралізації найбільш значимих типів природно-кліматичних ризиків, ризиків виникнення та поширення хвороб і коливання цін в управлінні економічною безпекою аграрного сектору; (п.5.1, с. 328-347 дисертації);

- концептуалізація напрямів удосконалення державної політики у сфері забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку та зміцнення економічної безпеки аграрного сектору на основі концепції кліматично оптимізованого сільського господарства відповідно до стратегічного курсу держави та міжнародних політичних зобов'язань; (п.4.2, с. 286-305 дисертації);

Викладені та обґрунтовані в дисертації нові теоретичні твердження, ідеї, положення та практичні рекомендації отримані дисертантом за допомогою оригінального авторського підходу до проблеми комплексного дослідження теоретико-методологічних засад формування економічної безпеки аграрного сектору та її забезпечення на основі інноваційно-інвестиційного механізму.

Теоретична та практична значущість наукових результатів. Теоретичне значення роботи полягає у науково обґрунтованих висновках та рекомендаціях щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектору.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що автором запропоновано комплекс заходів зміцнення економічної безпеки аграрного сектору на основі інноваційно-інвестиційних інструментів, які використані Департаментом екології та природних ресурсів Дніпропетровської обласної державної адміністрації у контексті регулювання та вирішення соціально-економічних та екологічних завдань розвитку господарств аграрного сектору шляхом, виділення форм державної підтримки аграрного сектору (довідка №05-37/24-19 від 10.09.2019р.); Департаментом економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації, шляхом проведеного моніторингу виробничо-господарської діяльності господарств аграрного сектору Дніпропетровської області та здійснено комплексний аналіз стану їх ризикозахищеності та економічної безпеки (довідка №12-00/25-20 від 03.11.2020 р.); Департаментом освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації, з метою підвищення ефективності управлінської діяльності працівниками департаменту освіти і науки облдержадміністрації були враховані наукові розробки дисертаційного дослідження Кравченка М.В. при реалізації

регіональної цільової соціальної програми „Освіта Дніпропетровщини до 2021 року” (довідка №389-17/VI від 21.12.2020 р.). Апробовано та введено в дію результати дисертаційного дослідження в освітньому процесі, згідно з наказами департаменту освіти і науки облдержадміністрації у 2018, 2019, 2020 роках (довідка №07-10/25-20 від 23.09.2020р.). Практичні підходи, щодо впровадження механізмів інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектору апробовані у виробничій діяльності: СТОВ «ДНІПРО» (довідка №21 від 11.04.2018 р.), ТОВ «АРМ ТРЕНД» (довідка №12 від 19.09.2018 р.), ТОВ «ФЕРМА АРМ» (довідка №7 від 12.11.2019 р.) та використовуються у навчальному процесі Дніпровського державного аграрно-економічного університету (довідка №44-11-1410 від 15.12.2020 р.).

Отже, теоретична та практична значущість наукових результатів підкріплена документально і відповідає вимогам МОН України до дисертаційних досліджень.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових виданнях. Ознайомлення з публікаціями автора дозволяє констатувати, що їх зміст відображає результати дисертаційного дослідження, а характер видань відповідає встановленим вимогам до опублікування результатів досліджень на здобуття ступеня доктора економічних наук.

В результаті дослідження опубліковано 55 наукових праць загальним обсягом 32,6 д.а. (зокрема автору належить 31,2 д.а.), з яких: в 6-ти колективних монографіях; 28 статей (зокрема 10 одноосібних) у наукових фахових виданнях (з них 22 статей у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 6 статей у науково-періодичних виданнях інших держав); 21 публікація у матеріалах конференцій.

Дисертаційна робота складається з анотації (включаючи список публікацій здобувача), вступу, п'яти розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 506 сторінок комп'ютерного тексту. Основний текст дисертації викладено на 410 сторінках. Робота містить 66 таблиць, 88 рисунків, 25 формул і 23 додатки. Список використаних джерел

налічує 385 найменувань і викладений на 40 сторінках. Зміст опублікованих праць здобувача достатньо повно відображає сутність отриманих результатів наукового дослідження та підтверджує наукову новизну. Тому, апробацію результатів дисертаційної роботи можна вважати достатньою.

Обсяг дисертаційної роботи, представлена новизна виконаних досліджень, результати практичного впровадження, повнота висвітлення наукових положень у надрукованих працях, апробація отриманих результатів в цілому відповідають чинним вимогам, які ставляться до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Оцінка ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації, мова дисертаційної роботи, відповідність встановленим вимогам. В авторефераті дисертаційного дослідження Кравченка М.В. достатньо повно відображено зміст основних положень дисертації, ідентичних їй за структурою та змістом. В ньому розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну розробок, подано висновки та рекомендації автора. Наведено список опублікованих праць за темою дисертаційної роботи. Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством і профілю спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02 Подільського державного аграрно-технічного університету. Структурна побудова відповідає кваліфікаційним вимогам щодо представлення матеріалів дослідження – є послідовною та пов'язаною єдиною цільовою спрямованістю відповідно до теми і визначених завдань дослідження. Стиль викладення основного змісту, висновків та рекомендацій відповідає вимогам науковості, послідовності, стилістичної чистоти. Проблематика дослідження прослідковується як на початковому етапі теоретичного обґрунтування, так і на заключному етапі розробок відповідних рекомендацій щодо її впровадження. Методи дослідження, застосовані автором у процесі доведення основних положень дослідження, не викликають сумнівів. Мова дисертації достатньо лаконічна, коректна та зрозуміла.

Оформлення автореферату та дисертації відповідає чинним вимогам до дисертаційних робіт та досліджень такого рівня.

Дискусійні положення та зауваження. Поряд із загальною позитивною оцінкою представлених у дисертаційній роботі Кравченка М.В. положень, висновків та рекомендацій, слід надати певні зауваження.

1. Відповідно до завдань в роботі необхідно більше уваги приділити механізму забезпечення економічної безпеки аграрного сектору (розділ 1, с. 34-102), а саме структурі механізму та системам економічної безпеки, особливо з врахуванням цифровізації життя та пандемії та уточнити об'єкти, методи і інструментарій та принципи, визначені для мікрорівня та макrorівня.

2. Слід зазначити, що автором сформовано концептуальну модель зміцнення економічної безпеки аграрного сектору «Мультиплікатор доданої вартості 2+», де передбачено створення інтегрованих агропродовольчих ланцюгів доданої вартості, що ґрунтуються на основі дворівневого механізму мультиплікації економічного ефекту через створення доданої вартості на основі підвищення рівня продуктивності та розширення економічних функцій вздовж ланцюга доданої вартості, однак не зрозуміло який розмір буде витрат на створення таких інтегрованих агропродовольчих ланцюгів доданої вартості. (рис. 5.6, с. 365).

3. В дисертаційній роботі Кравченко М.В. розробив теоретичні та методологічні засади, методики та науково-практичні підходи до інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектору в Україні, однак враховуючи процеси євро інтеграції доцільно було б надати оцінку заходів безпеки та методологічної складової, які застосовуються в провідних країнах світу.

4. Досліджуючи інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної безпеки аграрного сектору – не зрозуміло чи планує автор використовувати моніторингові таблиці показників з метою покращення економічної безпеки аграрного сектору.

5. Автор відзначає в роботі про наявність недоліків дієвості державної політики в аграрному секторі. Сьогодні в Україні не створено досконалої законодавчої бази, що б дала змогу забезпечити ефективну реалізацію державної

аграрної політики. Не визначені відповідні управлінські структури, що мають забезпечувати реалізацію заходів політики держави в аграрному секторі, відсутні належні механізми розвитку структурно-функціональних параметрів та наявні розбіжності у законодавчих актах щодо пріоритетності заходів розвитку аграрного сектора економіки в контексті економічної безпеки (висновки до розділу 4, с.324). Однак хочеться розуміти чи автор підтримує зменшення ПДВ в агросекторі з 20% до 14% або наприклад збереження фіксованого сільськогосподарського податку і як ці процеси можуть вплинути на інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної безпеки аграрного сектору.

Висловлені зауваження і зазначені недоліки не знижують позитивної оцінки теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи і не стосується принципових положень, що визначають наукову новизну і виносяться на захист.

Загальний висновок. Дисертація Кравченка Миколи Володимировича на тему: «Інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної безпеки аграрного сектору» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані теоретичні, методологічні, методичні, практичні результати, що в сукупності вирішують наукову проблему – здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано шляхи розв'язання важливої науково-прикладної проблеми розробки теоретичних та методологічних засад, методичного забезпечення та науково-практичних підходів до інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектору.

З огляду на актуальність теми дослідження, отримані результати, їх наукове і практичне значення в сучасних умовах економіки та управління національним господарством, вважаємо, що дисертаційна робота: «Інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної безпеки аграрного сектору» є власним науковим дослідженням, за структурою, обсягом і характером викладення матеріалу дисертаційна робота відповідає пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами і доповненнями), а її автор Кравченко Микола

Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри підприємництва

та економіки підприємства

Університету митної справи та фінансів

Жадько К.С.

